

Marek Barański

Pierwszy sezon prac Polsko-Egipskiej Archeologiczno-Konserwatorskiej Misji w Aszmunein

---

Ochrona Zabytków 41/4 (163), 297-298

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

plarzy zawieźliśmy do Waszyngtonu, aby je rozdać uczestnikom obrad.

Do wygłoszenia został zakwalifikowany wyłącznie referat Edmunda Malachowicza, który jednak nie mógł do Waszyngtonu wyjechać. Andrzej Tomaszewski wygłosił swój referat w sekcji czwartej. Tadeusz Zielniewicz brał udział w obradach sekcji pierwszej, Andrzej Tomaszewski w sekcji czwartej, Olgierd Czerner w sekcji trzeciej, może najliczniej obsadzonej. Zorganizowano to w ten sposób, że w dniach 12–13 października przed południem odbywały się w Waszyngtonie obrady, zaś popołudniu uczestnicy poznawali konkretne dokonania. W ten sposób zwiedzili 12 października Baltimore, m.in. fort Mc Henry'ego (zbud. po 1794 r.) i inne zabytki, zaś 13 października Annapolis. Warto tu zwrócić uwagę na małe osiedle oddalone od centrum Baltimore, Dickeyville, założone w 1772 r. 138 budynków tego osiedla chronionych jest przede wszystkim przez ich mieszkańców i właścicieli. Do Dickeyville na spotkanie z

uczestnikami Zgromadzenia przybył burmistrz Baltimore, któremu – jako gospodarzowi miasta zasłużonego w dziele ratowania zabytków – wręczono ładnie oprawiony egzemplarz Karty Miast Historycznych.

Annapolis, stolica stanu Maryland, założone przed 350 laty, zachowało urok małego miasta. Od wielu lat jest kompleksowo, z dużymi sukcesami, rewaloryzowane i odwiedzane przez licznych turystów. W ogrodach Domu Pracy (wzniesionego w latach 1763–1765) w czasie kolacji przedstawicielowi Annapolis wręczono Kartę Miast Historycznych.

Wśród referatów prezentowanych w trzeciej sekcji były dwa wiążące się z Polską. Jerry A. Dick z Kanady mówił o *Domach nadwiślańskich* (Vistula?) *Mennonitów w Polsce, ZSRR i Ameryce*, zaś Annette Green z Australii o niemieckich osiedlach w Południowej Australii, które jakoby wznosiła tam ludność niemiecka, jakiejś sekty religijnej, przybyłej w XIX w. z obszaru

Śląska. W rozmowie bezpośrednio twierdziła stanowczo, że byli to Niemcy, a nie Polacy.

Na zakończenie warto dodać, że w niedzielę 15 października uczestnicy Zgromadzenia zwiedzili ogród i wnętrze Białego Domu oraz wybrane zespoły Waszyngtonu.

Na otwarciu Zgromadzenia Generalnego wydano wieczorem przyjęcie (fundowane przez Smithsonian Institution) w Muzeum Sztuk i Przemysłu, zaś na zakończenie, po zwiedzeniu Mount Vernon, posiadłości prezydenta Jerzego Waszyngtona, wydano przyjęcie w namiotach na Plantacji Woodlawn.

Doceniając gościnność, z jaką spotkał się w Waszyngtonie, Ministerstwo Kultury i Sztuki za pośrednictwem Polskiego Komitetu Narodowego przekazało zaproszenie do Polski dla Terry B. Morton, przewodniczącej Komitetu Narodowego ICOMOS Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Olgierd Czerner

GŁOS PRZECIW ZMIANIE? KANADYJCZYCY O VIII ZGROMADZENIU GENERALNYM ICOMOS

Niemal równocześnie z ustnymi relacjami o waszyngtońskim Zgromadzeniu Generalnym ICOMOS-u dotarł do nas biuletyn kanadyjski – „Newsletter”, ICOMOS, Canada, English Speaking Committee, vol. VIII, No 2, November 1987. Poza wyrazami uznania dla kanadyjskich kolegów, którzy ósmy już rok wydają swój biuletyn, warto zwrócić uwagę na bogactwo zawartych w biuletynie materiałów i – co najważniejsze – na poważny, a głęboko zaangażowany w meritum spraw ton dyskusji o roli i zadaniach ICOMOS-u. Poza znaczną porcją profesjonalnych informacji, komentarzy i ocen sformułowanych w rzeczowym, zwięzłym stylu opublikowano krótkie wypowiedzi zawierające refleksje o koncepcji pracy ICOMOS-u, o kierunku, w jakim może lub powinien się rozwijać. Różnica poglądów wyraźnie występująca w trakcie obrad waszyngtońskiego gremium dobitnie wyraziła się w wynikach głosowania. Jak wiadomo – dziewięć pro-

cent oddanych głosów zdecydowało o objęciu prezydentury, a zatem i utrzymaniu dotychczasowego kierunku działalności organizacji, przez Roberto di Stefano. Kontrkandydatem prezentującym odmienny program działań był kanadyjczyk, Jacques Dalibard znany profesjonalista m.in. ze znakomitego wywiadu, który Derek Linstrum zamieścił w „Monumentum” (nr 2 – 1984). François Leblanc i Herb Stovel członkowie zarządu kanadyjskiego angielskojęzycznego komitetu wyjaśniają, o co rzeczywiście chodziło w Waszyngtonie. W gruncie rzeczy starły się dwie koncepcje programowe: a) organizacji kadrowej, formułującej założenia programowe i doktrynalne i b) organizacji o szerokim gronie uczestników, aktywnie oddziałujących na sferę ochrony i konserwacji zabytków, wchodzącej głęboko w sferę społeczną, dynamicznej. Jak określił F. Leblanc – chodziło o przejście od kontrolowania zmian zachodzących w sferze szeroko pojętego

dziedzictwa kulturowego do kierowania tymi zmianami. O takiej postawie i kanadyjskiej praktyce w tej dziedzinie przekonywająco wypowiadał się we wspomnianym wywiadzie J. Dalibard (m.in. Main Street Programme).

Godzi się także odnotować zdecydowanie krytyczny komentarz F. Leblanca do zatwierdzonej w Waszyngtonie Karty Ochrony Miast Historycznych, której – nie bez racji – zarzuca europocentryzm.

Nie miejsce tu na bardziej szczegółowe referowanie poglądów kolegów kanadyjskich. Zachęcam do lektury całego biuletynu wyrażając przekonanie, że dylemat, który tak wyraźnie wystąpił w trakcie obrad i głosowania waszyngtońskiego, ma charakter generalny. Można sądzić, że Komitet Narodowy ICOMOS w Polsce wypracuje także swoją ocenę zjawiska.

I. k.

PIERWSZY SEZON PRAC POLSKO–EGIPSKIEJ ARCHEOLOGICZNO-KONSERWATORSKIEJ MISJI W ASZMUNEIN

W okresie listopad 1987 r. – luty 1988 r. – Polsko–Egipska Archeologiczno-Konserwatorska Misja prowadziła prace w Aszmuniein w Egipcie. Misja została powołana przez Egipską

Organizację Starożytności oraz Przedsiębiorstwo Państwowe Pracownie Konserwacji Zabytków, które organizację prac misji oraz jej merytoryczne ukie-

dań i Konserwacji PKZ. Jest to czwarta misja w Egipcie prowadzona przez specjalistów z PP PKZ. (Pozostałe prace misji w Deir el Bahari, Kairze, Leukaspis). Jej celem jest prowadzenie prac

archeologicznych, sporządzanie dokumentacji architektoniczno-konserwatorskiej oraz nadzór nad realizacją prac konserwatorskich dla ratowania cennych zabytków Aszmunain – starożytnego miasta w Środkowym Egipcie (dawna nazwa Hermopolis Magna). W Aszmunain, mimo prowadzenia od prawie 80 lat wykopalisk, niewiele zabytków zostało odsłoniętych i przebadanych. Dzięki pracom archeologicznym rozpoznano ogólne założenia urbanistyczne miasta, odsłonięto ruiny głównej świątyni boga Thota, opiekuna miasta, świątynię Seti II i Ramzesa II oraz Komasterionu i wczesnochrześcijańskiej bazyliki. Wiele z zachowanych zabytków miasta znajduje się w złym stanie i wymaga szybkiej interwencji konserwatorskiej. Jak dotychczas jedynie w bazylice, na początku lat pięć-

dziesiątych, przeprowadzono pewne prace konserwatorskie. Obecnie jako pierwsze zadanie powierzono Misji dokończenie restauracji bazyliki, która jest jednym z bardziej interesujących zabytków Egiptu. Duże znaczenie ma tutaj plan oraz wielkość bazyliki, jak również fakt, że w jej fundamentach znajdują się elementy dekoracji architektonicznej zebrane z licznych hellenistycznych świątyń zniszczonych przez chrześcijan w V wieku n.e. W tym sezonie przeprowadzono prace zabezpieczające w najbardziej zagrożonym, północnym, czterokolumnowym portyku. Przy współudziale specjalistów egipskich udało się wzmocnić fundamenty i zabezpieczyć zachowaną do wysokości 10 m część bazyliki. Równolegle prowadzone były badania archeologicz-

ne w celu rozpoznania sposobu posadowienia fundamentów bazyliki oraz stanu ich zachowania. W wykopach archeologicznych, doprowadzonych do głębokości 4,5 m poniżej posadzki, natrafiono na liczne drobne znaleziska, m.in. hellenistyczne figurki terrakotowe, monety. Cennym znaleziskiem jest fragment marmurowego posągu przedstawiającego prawdopodobnie Apolla. Jest to rzymska kopia greckiej rzeźby. W ramach prac Misji opracowywana jest obecnie koncepcja ratowania ruin bazyliki m.in. poprzez strukturalne wzmocnienie jej nadwątłych elementów kamiennych. Wszystkie te działania służyć będą lepszemu eksponowaniu ruin bazyliki.

Marek Barański

SEMINARIUM SZKOLENIOWE „DATOWANIE ŚREDNIOWIECZNYCH ZABYTKÓW KULTURY MATERIALNEJ”

W dniach 25–29 stycznia 1988 r. odbyło się w Mogilanach seminarium poświęcone *Datowaniu średniowiecznych zabytków kultury materialnej*. W trzeciej z kolei „zimowej szkole archeologii” organizowanej przez Zarząd PP Pracowni Konserwacji Zabytków uczestniczyło 36 osób. Spotkali się młodzi archeolodzy z pracowni archeologiczno-konserwatorskich oraz specjaliści innych dyscyplin. Pracownicy Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika, Politechniki Gliwickiej, pracowni archeologiczno-konserwatorskich PP PKZ i Oddziału Badań i Konserwacji PP PKZ w Warszawie wygłosili łącznie 14 referatów. W referatach tych pogrupowanych tematycznie, przedstawiano problemy związane z datowaniem obiektów zabytkowych w ujęciu różnych dyscyplin naukowych: archeologii, fizyki, chemii, matematyki. W dwóch referatach omówiono dotychczasowe wyniki badań prowadzonych przez pracownię archeologiczno-konserwatorską PP PKZ w ratuszu w Lublinie (mgr Iwona Chrzanowska – *Odkrycie relikwii średniowiecznego ratusza miejskiego w Lublinie*, Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska – Oddział w Lublinie) i Kołobrzegu (mgr Marian Rębkowski – *Chronologia najstarszej fazy rozwojowej miasta lokalnego w Kołobrzegu i jej wyznaczniki w świetle wstępnych badań archeologicznych*, Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska – Oddział w Warszawie).

Zaprezentowano wiele metod i możliwości ustalania chronologii warstw kulturowych badanych stanowisk. Referaty omawiające datowanie opierające się na metodach nauk ścisłych – metody izotopowe (referat dr hab. Mieczysława Pazdura z Politechniki Gliwickiej – *Izotopowe metody datowania stanowisk archeologicznych*) i dendrochronologiczna (wystąpienie dr. inż. Konrada Tomaszewskiego z Ośrodka Badań i Konserwacji PP PKZ – *Zastosowania ETO do budowy lokalnych skali dendrochronologicznych*) wprowadziły wiele, poszerzyły ogólną znajomość techniki prac badawczych.

Na spotkaniu omawiano również, który element jest podstawą do datowania warstw archeologicznych, a mianowicie ceramikę. Mgr Andrzej Gołębniak z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego w interesujący sposób zapoznał uczestników seminarium z zagadnieniem średniowiecznej ceramiki zachodnioeuropejskiej, jej typów, technik wykonania (omówił przemysł garncarski z terenu Anglii, Niemczech, Norwegii). Z obszaru Polski zaprezentowano chronologię ceramiki z Poznania i Szamotuł (referat mgr Edwarda Krause i mgr Piotra Wawrzyniaka – *Chronologia ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytniej Wielkopolski, na przykładzie Poznania i Szamotuł*, poznańska Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska), Wrocławia, Gdańska i Warszawy (doc. Jerzy Kruppe – *Przemiany w dziejach polskiego garncarstwa średniowiecznego i ich kwestii datowania*, Instytut Historii Kultury Mate-

rialnej PAN, Warszawa) i Wiśnicza (mgr Eligiusz Dworaczyński – *Typologia i chronologia naczyń glinianych z Wiśnicza* – krakowska Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska). Badania prowadzone przez Pracownię Archeologiczno-Konserwatorską PP PKZ w Elblągu umożliwiły ustalenie na podstawie obfitego materiału zabytkowego chronologii obiektów. Takim wyznacznikiem są m.in. formy naczyń szklanych, które przedstawiono na spotkaniu (mgr Andrzej Gołębniak z Pracowni Archeologii Miast w Gdańsku omówił *Możliwości datowania niektórych obiektów archeologicznych na podstawie analizy wybranych form naczyń szklanych*). Na seminarium podkreślano potrzebę wspólnego działania wielu naukowców po to, aby badany obiekt archeologiczny można było datować jak najpełniej i najpewniej.

Do badań warstw stratygraficznych można wykorzystać komputery oraz dokładne analizy fizyko-chemiczne. Zespolecie nauk matematycznych i humanistycznych stwarza dużą szansę dla współczesnej archeologii. Taki program badawczy, w miarę możliwości, realizowany jest w PP Pracowni Konserwacji Zabytków.

Badacze ściśle współpracują i opierają się na wynikach ekspertyz naukowców różnych specjalności. Wszechstronny program wykopaliskowy stwarza szansę uzyskania pełnego obrazu historii danego stanowiska oraz jego nawarstwień kulturowych.

Krystyna Kwaśniewska